

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

Ἡ ἀποδιάρθρωση τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου

Ἀφορμὴ γιὰ τὸ παρὸν σημείωμα ἀποτελεῖ ἡ ἔκδοση, στὶς ἀρχὲς τοῦ 2023, δύο νέων τόμων τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου, τῶν Β' 1α καὶ Β' 1β τοῦ 71ου, τοῦ 2016, μὲ τὴν ἐπιμέλεια τῆς Διεύθυνσης Ἐκδόσεων καὶ Ψηφιακῶν Ἐφαρμογῶν τοῦ Ὄργανισμοῦ Διαχείρισης καὶ Ἀνάπτυξης Πολιτιστικῶν Πόρων. Ὁ τόμος Β1α ἀριθμῆ 707 σελίδες (α'-ιδ' καὶ 1-693) καὶ περιλαμβάνει τὶς ἐκθέσεις τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, τῶν Ἐφορειῶν Ἀρχαιοτήτων Ἀνατολικῆς Ἀττικῆς, Δυτικῆς Ἀττικῆς, Πειραιῶς καὶ Νήσων, Κορινθίας, Ἀργολίδας, Λακωνίας, Ἀρκαδίας, Ἠλείας καὶ Ἀχαΐας, καθὼς καὶ ὀρισμένων ἀνασκαφῶν ξένων ἀρχαιολογικῶν σχολῶν. Ὁ τόμος Β' 1β, μὲ 444 σελίδες (α'-ιβ' καὶ 695-1126), περιέχει τὶς ἐκθέσεις τῶν Ἐφορειῶν Βοιωτίας, Εὐβοίας, Φθιώτιδας καὶ Εὐρυτανίας, Φωκίδας, Αἰτωλοακαρνανίας καὶ Λευκάδας, Λάρισας, Καρδίτσας, Τρικάλων, Θεσπρωτίας, Πρέβεζας, Ἄρτας, Κεφαλληνίας καὶ Ἰθάκης, Ζακύνθου, καθὼς καὶ ξένων σχολῶν ποὺ δραστηριοποιοῦνται στοὺς νομοὺς εὐθύνῃς τους.

Οἱ δύο νέοι τόμοι μοιράζονται ὀρισμένα προβληματικὰ χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα διακρίνουν ἐν μέρει καὶ τοὺς ἀμέσως προηγούμενους. Τὸ πρῶτο καὶ θεμελιώδες εἶναι ἡ ὑπερβολικὴ ἔκτασή τους – μὲ τὴν ἔκδοση τοῦ ὑπολειπόμενου μέρους τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης καὶ τῶν νησιῶν, τὸ Δελτίο τοῦ 2016 ἴσως πλησιάσει τὶς δύο χιλιάδες σελίδες. Ἡ διόγκωση αὐτὴ ὀφείλεται στὸ γεγονός ὅτι στὸ Ἀρχαιολογικὸ Δελτίο δημοσιεύεται πλέον ἕνα πλῆθος πληροφοριῶν ποὺ δὲν ἀνήκουν στὸν πυρῆνα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐνημέρωσης, τὴν ὁποία ἐκ προορισμοῦ ὀφείλει νὰ ὑπηρετεῖ. Ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα, συναυλίες καὶ ἄλλες ἐκδηλώσεις, ἐκδόσεις φυλλαδίων καὶ ἡμερολογίων, ἐγκαίνια περιοδικῶν ἐκθέσεων καὶ παρόμοια γεγονότα ἀπὸ τὴ δράση Ἐφορειῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ Μουσείων, καταλαμβάνουν σελίδες ἐπὶ σελίδων, μὲ ἐκτενῆ κείμενα καὶ δεκάδες φωτογραφίες – κάποιες μάλιστα ἀπὸ τὶς τελευταῖες, μὲ παιδιὰ χωρὶς καλυμμένα πρόσωπα. Ὄρισμένα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ εἶναι πράγματι σημαντικά, ὡστόσο, ἡ καταγραφή καὶ ἡ δημοσιοποίησή τους ἀνήκουν προφανῶς σὲ ἄλλον χώρο καὶ σίγουρα ὄχι στὸ Ἀρχαιολογικὸ Δελτίο.

Προβληματικὴ εἶναι ὡστόσο καὶ ἡ ἴδια ἡ ἀρχαιολογικὴ πληροφόρηση, ὅπως παρέχεται στὶς ἐκθέσεις ὀρισμένων Ἐφορειῶν, προσδίδοντας στὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα μίαν δυσάρεστη ἀνισότητα. Ἀνάμεσα σὲ ἄριτες ἐπιστημονικὰ ἐκθέσεις, ὅπου ὑπάρχει σαφὴς διάκριση τοῦ σημαντικοῦ ἀπὸ τὸ δευτερεύον, οἰκονομία στὴν ἔκφραση καὶ λελογισμένη εἰκονογράφηση, παρατίθενται κείμενα ποὺ ἔχρηζαν περαιτέρω ἐπεξεργασίας πρὶν δημοσιευθοῦν, μὲ πληθῆρα φωτογραφιῶν, πολλὰ ἀπὸ τὶς ὁποῖες δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχουν θέση στὸ Δελτίο. Ἐνδεικτικά, ὑπάρχουν ἀρκετὲς εἰκόνες καὶ σχέδια –ὀρισμένα μάλιστα ὀλοσέλιδα– ποὺ ἀπεικονίζουν τομὲς σὲ δίκτυα ὅπου διακρίνονται μόνον δύο-τρεῖς λίθοι ἀπὸ ἕναν κάθετα κομμένο τοῖχο, ἀνάμεσα

στην άσφαλτο. Για την κατασκευή τοιχίων άντιστήριξης σέ έναν άρχαιολογικό χώρο, άφιερώνονται όκτώ σελίδες και πάνω από είκοσι φωτογραφίες και σχέδια, επί τó πλείστον κακής ποιότητας. Σχεδόν μία όλόκληρη σελίδα δαπανάται για νά καταγραφεί ότι ένα ανάγλυφο μεταφέρθηκε ξανά για νά έκτεθει στο έξωτερικό, ότι συνοδεύτηκε από τά ίδια στηρίγματα και ότι γράφτηκε λήμμα στον σχετικό κατάλογο (ό συντάκτης τής αναφοράς παραπέμπει μάλιστα στο λήμμα αυτό, τó όποίο έγγραψε ό ίδιος). Ή είδηση συνοδεύεται από φωτογραφία τού ανάγλύφου, πού έχει ξαναδημοσιευθεί στο Άρχαιολογικό Δελτίο τού 2008. Είμαι προφανές ότι τέτοιες πληροφορίες, πού αυξάνουν άνευ λόγου τόν όγκο τού Δελτίου, έχουν θέση στο άρχείο μίας Έφορείας, αλλά όχι στο επίσημο επιστημονικό όργανο τής Άρχαιολογικής Ύπηρεσίας.

Ή εικονογράφηση τών δύο νέων τόμων είναι ιδιαίτερα προβληματική. Ύπάρχουν πολλές φωτογραφίες πού δέν θα έπρεπε νά δημοσιευθούν, είτε διότι άπεικονίζουν, όπως σημειώθηκε, τελείως δευτερεύοντα ή άνευ ουσίας θέματα (π.χ. άφίσεις έκδηλώσεων, έξώφυλλα έντύπων, γραφήματα οικονομικών στοιχείων, σκηνές από συναυλίες, παιδικά χειροτεχνήματα, αλλά και μεταφορές άντικειμένων, μηχανήματα αναλύσεων, τεχνικές έργασίες, περιφράξεις και φυλάκια, ένημερωτικές πινακίδες, ομάδες κοινών όστράκων ή μεμονωμένα όστρακα, τεμάχια κεραμίδων κ.ά.), είτε διότι ή ποιότητά τους είναι από μέτρια έως κάκιστη (π.χ. λήψεις χαμηλής άνάλυσης, πρόχειρες, κακοφωτισμένες, με σκιές τών φωτογράφων, με άνθρώπους και αυτοκίνητα κ.ά.). Ή άνάγκη νά συμπεριληφθεί τόσο μεγάλος όγκος εικόνων, έχει ως συνέπεια νά μικραίνει τó μέγεθός τους, καθιστώντας τήν κατανόησή τους δυσχερή και άχρηστεύοντας τήν πληροφορία πού μεταφέρουν. Σέ όρισμένες περιπτώσεις μάλιστα δημοσιεύονται συνθέσεις εικόνων μεγέθους γραμματοσήμου. Άλλού παρατίθεται όλoσέλιδη άναπαραγωγή ένημερωτικής πινακίδας, ή όποία και πάλι δέν είναι αναγνώσιμη. Ή χαμηλή ποιότητα τής έκδοσης ύποβαθμίζει επίσης πολλές εικόνες, πού αποδίδονται σέ μέτρια ή κακή άνάλυση. Παρόμοια προβλήματα παρουσιάζονται και στα σχέδια, πού κυμαίνονται από πρόχειρα σκαριφήματα –τών όποιων ή δημοσίευση θα ήταν άλλοτε άδιανόητη– έως ύψηλης ποιότητας άποτυπώσεις, οι όποιες άδικούνται από τήν έκδοτική εργασία. Ήπιπλέον, είναι άξιοπρόσεκτη ή αισθητή μείωση τών εικόνων ή σχεδίων κινητών εύρημάτων, πού άποτελούν άπαραίτητο σκέλος τής άρχαιολογικής πληροφόρησης.

Οι νέοι τόμοι τού Δελτίου συνεχίζουν και άνανεώνουν τήν παλαιά κακή παράδοση τής χρόνιας άπουσίας συγκεκριμένων Έφορειών ή Μουσείων από τις σελίδες του. Όλόκληρες περιοχές τής Ελλάδας έχουν βυθιστεί για αυτό τόν λόγο σέ «άρχαιολογικό σκότος», επί δεκαετίες. Ουδέποτε έχουν άποδοθεί ευθύνες για αυτή τήν «πρακτική», τά κίνητρα τής όποίας ποικίλλουν, και ουδείς άσχολήθηκε νά θεραπεύσει τó διογκούμενο κενό στην επιστημονική πληροφόρηση. Ό όγκος τών δεδομένων πού λανθάνουν είναι τέτοιος πού σέ όρισμένες περιπτώσεις δημιουργεί πραγματική σύγχυση στην ιστορική εικόνα όλόκληρων περιοχών. Τήν ίδια στιγμή, μέρος τής πρωτογενούς άρχαιολογικής πληροφορίας διοχετεύεται στα όλοένα αυξανόμενα περιφερειακά συνέδρια για τó άρχαιολογικό έργο, με τρόπο άνισο, άπομειώνοντας περαιτέρω τó περιεχόμενο τού Άρχαιολογικού Δελτίου. Ύπήρξε δε άκόμη και περίπτωση Έφορείας, ή όποία, ένώ «άπείχε» συστηματικά και επί δεκαετίες από τó Δελτίο, κάποια στιγμή εξέδωσε ένα δικό της, όλιγόζωο, περιοδικό.

Ἡ ἐξέλιξη πὸν ἐπισημαίνουμε καθιστᾶ σαφὲς ὅτι τὸ Ἀρχαιολογικὸ Δελτίο ἔχει ἀφεθεῖ δίχως τὴν ἀπαραίτητη ὑποστήριξη καὶ καθοδήγηση, καὶ δίχως τὴν ἀπαιτούμενη οὐσιαστικὴ ἀξιολόγηση τοῦ ὑλικοῦ πὸν παραδίδεται πρὸς δημοσίευση. Ἡ κατάσταση αὐτὴ ἀδικεῖ τὸ ἐπιτελούμενο στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία ἔργο, ἐν ὅσῳ μάλιστα διανύει μίαν ἀπὸ τῶν πρὸ δύσκολων περιόδων τοῦ βίου της. Τὸ Ἀρχαιολογικὸ Δελτίο, τὸ ὁποῖο συνιστᾶ τὴν πρὸ ἐπίσημη καὶ μακρᾶς διάρκειας ἀποτύπωση αὐτοῦ τοῦ ἔργου, προβάλλει μίαν εἰκόνα πὸν δὲν ἀντιπροσωπεύει ὅπως θὰ ἔπρεπε τὸν μόχθο καὶ τὴν κατάρτιση τῶν Ἑλλήνων ἀρχαιολόγων καὶ ἐκθέτει τὴν ἐλληνικὴ ἐπιστημονικὴ κοινότητα συνολικά. Ἐὰν ἡ ἡγεσία τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν πορεία τοῦ σημαντικότερου, διεθνῶς γνωστοῦ ἐπιστημονικοῦ ὄργανου του, θὰ πρέπει νὰ κινητοποιηθεῖ ἄμεσα ὥστε νὰ θέσει τέλος σὲ αὐτὴ τὴν κατάσταση.